

Odstavcuje se čas, končí se starý rok, nastává nový a v novinách a revuích se již vynořily a vynoří se ještě obvyklé bilance nejrůznějšího druhu; bude se vypočítávati (domnělý) zisk nebo (domnělá) ztráta v nejrůznějších oborech činnosti ať naší, československé, ať evropské: v oboru politickém, kulturním, hospodářském, literárním, uměleckém, dobytkařském, obchodním. Pisatelé navléknou na sebe, dříve než namočí péro k takovému slavnostnímu článku, důstojnou soudcovskou togu a přiměřeně vážnou a zasmušilou tvář; budou se tvářit velmi důmyslně, ustaraně, zmučeně a udýchaně — jsou přesvědčeni, že to patří k věci a že jsou dlužni jednou za rok takový pompefuneristický mumraj své redakci, která je platí, i svému čtenářstvu, které je nečte. A uslyšíme zase v různých tóninách, co jsme slyšeli již tolikrát — totiž ti hlupáci z nás, kteří takové věci poslouchají —, že to na světě není nikterak v nejlepším pořádku, že doba je přechodná a mnoho slibů, které učinil ten taškář čas, nedodržených a nenaplněných, že ovšem doba postrádá určitého rázu a charakteru, neboť to již je zpropadený nemrav všech dob přechodných, že jí scházejí velicí duchové, kteří ovládali Evropu řekněme před sto lety, že však není právě třeba si proto zoufat, nýbrž možno čekat a doufat, že se z toho přece něco vyklube.

Nemohu si pomoci, ale jsem vždycky dojat k slzám — rozuměj: k slzám smíchu —, kdykoli slyším mluvit o přechodnosti dnešní doby a o tom, že dnes nemáme ani Beethovena ani

14 Kanta ani Goetha. Že je doba přechodná, milí pánové? Ale ovšemže, to je tak samozřejmé, jako že je voda mokrá. Jmenujte mi jen dobu, která byla *nepřechodná*? Každá plynula odněkud, to jest od minulosti, a plynula někam, to jest do budoucnosti. A o *každé* skuhrali její vrstevníci, že je přechodná, mlhavá, nejistá, malá, bez velikosti, — vyjasnila se, ztvrdla, narostla, zurčitěla až P. T. pánům pravňukům nebo prapravňukům, kteří se jí ke svému nemalému utrpení učí z dějepisných a jiných čítanek a slabikářů.

A že nemáme dnes ani Goetha ani Kanta ani Beethovena? I to je zcela přirozené a úplně v pořádku. Neboť: jak je máme mít my, když je měl svět před sto lety? Jenže tenkrát nevěděl o nich mnohem víc, než víme my dnes o svých Schönbercích, Duhomelech, Arcosech, Vildracích, a nevážil si jich o nic míň než my těchto duchů. A jsem nesmírně rád, že jsou pro nás minulostí: pracně jsme se naučili všemu, co nám mohli dát, a *pak šťastně to zapomněli* — což jest právě stav pravého blaženství kulturního a druhé, nové nevinnosti rajské. Zaplať pánbůh, že je to již všecko za námi a že nyní, po té nutné, ale přesto neméně mučivé oklice, můžeme tvořiti ze sebe a ze svého! Já alespoň pro svou osobu jsem nesmírně rád, že nemusím již číst Goetha, nýbrž že mohu číst Wolkra, Blatného, Pišu, Jeřábka, Chaloupku, Kalistu, Stejskala a jak se jmenují všichni ti milí, zábavní, podnikaví chlapíci, kteří v moravském Hostu obracejí svět naruby, že nemusím již číst Kanta (pravdě buď dán průchod ostatně: nemohu si na něho naříkat, nikdy jsem si s ním mnoho oči nekazil), nýbrž R. I. Malého Akord, — jest to rozhodně příjemnější v obojím případě. Hrůza nastane, až budou všichni ti dnešní bouřliváci a rackové chechtaví schytání do literární historie, pěkně vycpání, očíslování, zkatalogisování, vědeckým kamfrem poprášení — ale té chvíle se nedožiji, a jsem rád, že se jí nedožiji: zahynul bych pak lítostí z toho.

Ne, nedám v té věci dopustit na milého pánaboha: krásně jest to zařízeno na světě a nepřál bych si, aby tomu bylo jinak. Sláva přichází u každého slušného člověka, až když zemřel,

15 a nevšedni a obzvláštní lotr musil být již ten, koho ta morová rána postihla ještě za živa. Goethe, Kant a Beethoven jsou teprve *dnes* hasastrošové slávy: za živa byli rozkošní, teplí, milí a pošetilí lidé, ve svých chvílích i hlupáci jako my, plní svárů a sporů jako my, popírání a neznámi jako my — *teprve dnes* smí si je zacitovat každý novinář, strašit jimi literární děti, vydělávat je na různé světové názory a po případě ubijet jimi nový rodící se život.

Tedy: nářek, že dnes není dost velkých lidí, mne opravdu nedojímá. Naopak: byl bych skoro nakloněn radovati se z toho, jen kdybych věděl, že je to pravda a že jest ten stav trvalý! Neboť předně: jest velmi sporné, kdo jest a kdo není velký muž. Věřil jsem to na příklad do nedávna o Ibsenovi; ale mám jakési pochyby o tom od chvíle, kdy jsem viděl znova — nevím již po kolikáté — jeho Heddu Gablerovou. Neměl jsem z ní na prasto toho záchvěvu síly, velikosti, hrůzné krásy, který jsem míval jindy. Naopak, cítil jsem: cosi jako dramatická miniatura, dramatické kapesní hodinky velmi jemné a přesné práce. Několik velmi jemných, ale i velmi drobných koleček, svědomitě vypracovaných pod lupou, které do sebe velmi promyšleně zasáhají. Dvě tři pathologické figurky, dva tři churavci a vedle nich dva hlupáci, ejhle, toť všecko. A jakýsi chlad jako v museu rarit a kuriosit vál na mne z toho. Řeknete: to je rouhačství, není-li to něco horšího, totiž hlupáctví. Tak může mluvit buď nedouk nebo blaseovanec. Lituji, že, zdá se, nejsem ani jedno ani druhé, nýbrž jen upřímný člověk, který zaznamenává věrně svůj dojem, nestaraje se pro chvíli o to, jak jej vyložit, ani co z něho vyplývá... A to jest Ibsen, kterého jsem miloval ve své době jako málokoho, kterého jsem před nějakými dvaceti až třiceti lety prožíval a probíjával velmi vášnivě, — ustydl on nebo jsem ustydl já? Rozhodně: nejsme již stejní. V tom není ani nevědek, ani touha laciných paradoxů, ani úmysl odlišovati se a káceti sochy. Jest v tom jen lítost, poněvadž jsem tokem času, bez své viny, o něco oloupen. Dlouho jsem nemohl pochopiti tento stav, až jsem si uvědomil, že Ibsen přešel v *jiné*

stadium své existence: v oblast čitánkové slávy. Příliš mnoho knih se o něm napsalo zatím, příliš mnoho prachu se ssedlo na jeho knihy. Dílo proměňuje se od doby svého vzniku a žije zejména po smrti svého tvůrce samostatný život a často velmi různý od představ, které si o něm dělal jeho autor: možná, kdyby se s ním za padesát let mohl autor setkat na zemi, že by ho nepoznal a k němu se vůbec nehlásil.

To není laciná skepse, to je pravda a moudrost, která byla známa i duchům po svém založení tak málo skeptickým, jako byl Dante. Ten již cítil, že to, čemu se říká význam, hodnota, sláva uměleckého díla, jest nejprve závislé na činitelích *záporných*: aby po tom díle, jež má dojít slávy u budoucích, přišly doby hrubé, neumělé, nekultivované; aby tedy neumělost potomků dodala tmavého pozadí, od něhož by se dílo svítivě odráželo. Vrcholky jsou živý z nížin.

Není pochyby, že dílo obtížené jménem svého tvůrce bude vždycky působiti mnoho zla vedle dobra. Když bylo ostruhou životného dění a vývoje, když je jednu chvíli urychlovalo, přijde čas, kdy je bude brzdit a staviti; kdy na ně dolehne balvanovitou, dusivou tíhou. A zvláště dílo t. zv. slavného muže! Neboť jméno jest chtěj nechtěj ledový stín, v němž záhy mrzne život; zeď, postavená mezi pramen a žiznivé rty; nevěrný, puklý pohár, který sám pohltní většinu nápoje, jež měl donésti člověku. Lidé se učí nazpaměť jménu a jeho marnému zvuku a odvykají chváliti plod — to unum necessarium — jedinou pravou a skutečnou chválou: chválou spotřeby a užitku. Licoměrnictví a snobismu všeho druhu se otevírají dvěře dokořán. Zcela dobrý, bez všech zlých následků by mohl býti snad jen tvůrčí čin *bezejmenný*, takový, kde by původce *vědomě* přinesl oběť své slávy a dal ji úmyslně a cele za podnož jeho zvýšené a zlepšené účinnosti... Takový člověk byl by teprve cele veliký v novém moderním smyslu slova — veliký i v jediném pravém smyslu toho slova. Vyloučil by z činu svého všecken jed marnivosti, jehož zloba jest tak strašlivá a v běsnění tak šílená.

Neboť není pochyby: sama naše představa velikého člověka,

sám jeho ideál se změnil od kořene. Jest to dnes ten, kdo nejvíce a nejhluběji působí a slouží a nejméně panuje; kdo tedy jest nejméně jmenován, jehož jméno slyšíš co nejrůdněji a s jehož působením a účinností setkáváš se zato co nejčastěji a jest co nejvíce blahodárné. A ideál našeho života jest dnes takový, aby člověk vospěl a zesílil tak, až by nepotřeboval vůbec velikých lidí, poněvadž by byl — každý nebo aspoň většina — veliký sám: dovedl by si dáti sám, čeho dnes se musí ještě dožadovati od jiných, na svou škodu a lítost... Neboť šťastným nečiní ani žádati, ani bráti, nýbrž dávat.

Nejsem tedy nikterak nadšen těmi kritiky a kulturními kronikáři, kteří, oči upřené na kalendář a hodinky v ruce, velmi se pohoršují nad tím, že uplynulo již od vypuknutí nebo skončení války tolik a tolik let, měsíců, dní, hodin a minut... a posud nevyšla nová hvězda, která, podle nich, měla již dávno vyjít, ač nechce-li se vydat nebezpečí pohany a pokárání pro svou nedbalost a liknavost. Kteří s lítostí konstatují, že se nezrodil „nový člověk“ poválečný nebo nenapsal nové desatero literární nebo kulturní nějaký nový genius nebo nový básník nezbásnil drama nebo román, v němž by se, jak se krásně říká, „vyrovnal“ s válkou a jejími „problémy“, s těmi, které přinesla nebo jež „položila“... Já ve své prostoduchosti domnívám se naopak, že většina t. zv. problémů, jimiž se lidé znepokojují, jest zbytečný a hloupý výmysl zahalečů a že by měl každý zbytečný problém, který se vynoří zbůhdarma v tisku, zdanit ministr financí velmi vysokou daní nebo pokutou, aby si lidé odvykli týrat jimi spokojené a klidné bližní. Nic nesvědčí o churavosti ne společnosti, nýbrž jejich bilancistů feuilletonistů tolik, jako tato nejapně příčinnivá a prázdně shonlivá honba za problémy. Větrníky, které se tváří, jako by mlely, kdežto jen naplano roz-táčejí své bezduché dřevěné lopaty. Nic nerozrušuje tak svatou, nevinnou, pokojnou krásu života jako tento stálý nepokoj plané a pusté nervosity, úplně divadelní a dekorační a vypočtený na galerii. Na štěstí nezmámí a nesplete nikoho než pusté hlavy; s krásnou pokojnou zákonitostí postupuje teplá skutečnost

18 tvorby hluboko pod tímto suše šustivým a hluchým mumrajem papírového žvástu a tlachu.

A ničeho není více třeba dnes než této radostné pokojné víry v život, tohoto sladce moudrého zadívání se v něj, tohoto smyslu pro svatou skutečnost. Čech jako typ byl již před válkou něco často až herecky falešného a jalového, vyběhlého v papírový chochol záměrů a intencí, někdo zpovrchnělý v třestivou prázdnotnou horečku bez osy a těžiště, předrážděný politikařením v žalostnou nervositu; po válce se poměry namnoze ještě zhoršily. Proto buďte nám dvakrát vítáni básníci, kteří dovedou a chtějí svatým, cudným dotykem svého zraku sestupovati k pokojným pramenům života a podati z nich horečným a svadlým rtům krůpěj vonné tmy životní. Jsou to ti, jež jsem jmenoval výše, i jiní ještě z jejich vrstevníků.

Budtež pozdraveni, třebaš nebyl mezi nimi ani druhý Kant, ani nový Ibsen; ano, právě proto!

Jim můj novoroční přívitek.

Nad starým Homérem čili o svobodě básnické i lidské

19

I pro neliteráty

Pan Otmar Vaňorný, profesor ve Vysokém Mýtě, poslal mně laskavě svůj překlad Homérový Odysseie, na němž pracoval s láskou taková léta a snad desetiletí a který je podle toho velmi krásný, místy i blízký dokonalosti; a dal mně tak příležitost zamyslet se nad starým Homérem a promyslet mnoho zásadních věcí básnických i lidských, o něž se chci se svým čtenářem podělit.

Nejprve stojí za zmínku, že p. Vaňorný přeložil první celého Homéra hexametrem přízvuchým. I nefilolog snad ví, že starší překlady Homéra i jiných básníků antických byly vesměs časoměrné a že teprve zvěčnělý profesor Král a jeho žáci a stoupenici probojovali zásadu překladů přízvuchých. Přízvuchně přeložil v devadesátých letech minulého století Vrchlický Carducciho Ódy barbarské a překlad ten připsal významně Královi. Carducci napodobil ve svých Ódách složitá lyrická metra horácovská (a ovšem i lyriků starořeckých) přízvuchně, poněvadž moderní italština jest úplně kvalitativná, totiž zná jen přízvuk, ne délku a krátkost slabiky; a Vrchlický je také tak přeložil do češtiny. A celá řada moderních klasických filologů — na prvním místě Král — překládala přízvuchně řecké i římské poety, předem antické básníky dramatické; a Vaňorný před desetiletími přeložil tak i antikisujícího Goetha, epos Hermanna a Dorotu.

To všecko nemá jen dosah filologický; to všecko souvisí konec konců až s otázkou národní povahy, svobody a samostatnosti. Staří překladatelé podléhali totiž úplně svému vzoru